

Hoe zie je de ander?

Jaren geleden was ik betrokken bij de organisatie van welkomstavonden voor nieuwe wijkbewoners. Nieuwe bewoners van de wijk waar wij woonden werden uitgenodigd voor een avond met informatie over de wijk. Er kwam dan ook een wethouder die een mooi verhaal hield over de geschiedenis van de wijk. Dat was zo verschillende keren gebeurd, en toen kwam er een wisseling in het college van B en W. Er waren verkiezingen geweest en er kwamen andere wethouders. Maar ja, omdat die voormalige wethouder zo mooi kon vertellen over de geschiedenis, bleef hij dat verhaal doen op die welkomstavonden.

En toen dat gebeurde, betrapte ik mijzelf erop dat ik dezelfde man toch met andere ogen bekeek. Hij was nu geen wethouder meer, dus die hele glans van invloed en belangrijkheid hing niet meer om hem heen. Ik vond dat heel erg om dat bij mijzelf te merken, want de persoon bleef dezelfde persoon. Maar als er iemand binnenkomt die macht heeft, of invloed, of die beroemd is, of heel rijk is, dan kan dat zomaar wat met je doen. Dat heb ik toen bij mijzelf gemerkt. En het was goed dat ik dat merkte, want daardoor werd ik me dat bewust en kon ik dat ook voor God belijden en mijzelf erop bijsturen.

Deze herinnering kwam weer boven bij het lezen van Jakobus 2. Jakobus waarschuwt er met kracht voor, dat je de ene mens belangrijker zou vinden dan de andere mens. En ik vind het heel prachtig hoe treffend hij dat dan beschrijft, in vers 2 tot 4: 'Want als in uw samenkomst een man zou binnenkomen met een gouden ring aan zijn vinger, in sierlijke kleding, en er kwam ook een arme man in haveloze kleding, en u zou hoog opzien tegen hem die de sierlijke kleding draagt, en tegen hem zeggen: Gaat u hier zitten op een mooie plaats, en u zou tegen de arme zeggen: Gaat u daar maar staan, of: Ga hier zitten bij mijn voetbank ('Ga maar op de grond zitten'), hebt u dan niet onder elkaar een onderscheid gemaakt en bent u zo geen rechters geworden met verkeerde overwegingen?'

Dit is zó herkenbaar! Natuurlijk, het kan zijn dat jij hier geen last van hebt, maar ik wel. En ik denk: de meesten van ons. Je laat je toch heel gemakkelijk imponeren door mensen met status, met rijkdom, met aanzien, met invloed, met macht. Dat betekent nog níét dat je ruw bent tegen anderen, of onbeleefd. Maar onderscheid maken, ja, dat doe je toch wel heel makkelijk. Jakobus schrijft zijn brief aan vluchtelingen, in hoofdstuk 1 noemt hij ze de 'twaalf stammen in de verstrooiing'. Zéker als vluchteling ben je natuurlijk altijd kwetsbaar. En als er dán iemand binnenkomt, in de gemeente, met aanzien, of met geld... ja, dan ben je dés te meer vatbaar voor het maken van onderscheid. Je denkt: 'Tjonge, als dié persoon christen wordt en zich aansluit bij onze gemeente, dan kan dat héél veel voor ons betekenen!' Zo iemand kan bijvoorbeeld geld doneren, of in zijn netwerk een goed woordje doen voor de vluchtelingen. Noem maar op!

En toch gaat Jakobus hier fel tegenin. Vers 1: 'Mijn broeders (en zusters), heb het geloof in onze Here Jezus Christus, de Heer der heerlijkheid, zonder aanzien des persoons.' Waarom is dat eigenlijk zo fout? Is het juist niet heel logisch dat je tegen bepaalde mensen opkijkt en dat je die dan ook meer eer en hoffelijkheid ontvangt? Stel dat hier de burgemeester binnenkwam. Dan is het toch niet meer dan normaal dat je zo iemand op de voorste rij laat plaatsnemen? En dat je een speciaal woord van welkom tot hem richt? Of toch niet?

Nou, Jakobus richt zich níét tégen hoffelijkheid. Hij zegt ook niet dat je jezelf brutaal moet opstellen tegenover hooggeplaatste mensen. Maar Jakobus zegt wél dat je geen onderscheid mag maken. Ook iemand die arm is, die géén invloed heeft, en niet met mooie kleren binnenkomt, is dezelfde hoffelijkheid en diezelfde eer waard. Dát is wat Jakobus zegt: ieder mens is even kostbaar voor God. In vers 8 wijst hij op de gouden regel: 'Als u echter de koninklijke wet volbrengt, volgens de Schrift: U zult uw naaste liefhebben als uzelf, dan handelt u goed.' En die naaste, dat is ieder mens die op je pad komt, rijk of arm, dat maakt niet uit.

Het Rotterdamse slavernijmonument van Alex da Silva.

Rotterdam was actief betrokken bij het Nederlandse slavernijstelsel, dat van 1621 tot 1863 duurde. De locatie van het monument is geen toeval. In het Lloydkwartier handelden kooplieden in wapens, aardewerk en sterke drank. Deze goederen werden geruild voor slaven die uit Afrika kwamen. In totaal werden ruim 60.000 Afrikaanse slaven met Rotterdamse schepen naar Suriname en de Nederlandse Antillen vervoerd.

Waarom is het fout om onderscheid te maken?

Waarom hamert Jakobus hier nou zó nadrukkelijk op dat punt? In feite gaat het hier om discriminatie. Dat je de één achterstelt bij de ander. Waarom is dat zó fout? Jakobus geeft daar twee redenen voor.

1. Het is onrecht

Ten eerste is het onrecht. Voor God is ieder mens gelijk! En als jij dan de één anders behandelt dan de ander, dan is dat onrechtvaardig. Jakobus zegt in vers 4: je maakt dan jezelf tot een 'rechter met verkeerde overwegingen'. Alsof jij kunt uitmaken dat de één belangrijker is dan de ander. God kijkt vaak juist heel anders dan wij. Vers 5: 'Luister, mijn geliefde broeders, heeft God de armen van deze wereld niet uitverkoren om rijk te zijn in het

geloof, en erfgenamen te zijn van het Koninkrijk, dat Hij beloofd heeft aan hen die Hem liefhebben? U hebt daarentegen de arme schandelijk behandeld.' En Jakobus wijst er óók nog eens op, dat juist de rijken vaak degenen zijn die de christenvolging hebben aangejaagd. Vers 6 en 7: 'Zijn het niet de rijken die u overweldigen en slepen juist zij u niet naar de rechtbank? Lasteren zij niet de goede Naam, Die over u is aangeroepen?' Jakobus lijkt hier wel even een linkse activist! Maar dat kan hem niks schelen: hij maakt zijn punt, gedreven door de Heilige Geest. Als je discrimineert, is dat onrecht, je handelt tégen de goede wet van God in. Vers 9: 'Maar als u met aanzien des persoons handelt, begaat u een zonde en wordt u door de wet onmaskerd als overtreders.' Dit zijn héél duidelijke woorden. En Jakobus trekt de lijn ook nog even door. Hij zegt: 'Misschien denken jullie wel dat deze overtreding van de wet niet zo erg is. Maar denk er wel om: als je dít gebod overtreedt, dan overtreed je de wet van God, nét als wanneer je een moord pleegt of wanneer je vreemd gaat. Want het is één God, die één wet heeft gegeven. Dus berg je maar als je naar mensen toe onbarmhartig bent. Berg je dan maar! Dan komt God met Zijn oordeel. Maar als je barmhartig bent, dan houdt dat Gods oordeel tegen.' Vers 13: 'De barmhartigheid triomfeert over het oordeel.'

Het gaat hier natuurlijk over ongelooflijk actuele dingen. Ieder mens is gelijk voor God. Donderdag was het 1 juli, keti koti. En het zal u niet ontgaan zijn dat burgemeester Halsema namens de Stad Amsterdam excuses heeft aangeboden voor het slavernijverleden van die stad. Zo heeft onze stad Rotterdam net zo goed bloed aan zijn handen. Hoe is het mogelijk dat wij als christenen door de eeuwen heen deze scherpe les van Jakobus gewoon naast ons neer hebben gelegd?

Als het over de slavernij gaat, dan moet ik vaak denken aan een predikant die een bezoek bracht aan het slavenfort Elmina in Ghana. Dat fort was twee eeuwen lang in Nederlandse handen. In het fort werden de slaven bij elkaar gebracht, en eens per drie maanden kwam er een schip dat 500 slaven naar Amerika

verscheepte. De predikant vertelde dat hij een rondleiding kreeg in het fort, zo kwamen ze in de Nederduits Gereformeerde Kerk, die gelegen is boven de slavenkelders. De gids vertelde dat tijdens de kerkdiensten de slaven soms erg luidruchtig waren. En de dominee vroeg dan de organist om wat harder te spelen en de gemeente om wat harder te zingen, om geen last te hebben van het lawaai... Als je dat hoort, dan word je daar koud van. Ook dat maakt deel uit van onze geschiedenis. Er zijn mensen die het maar onzin vinden, om nu nog excuses te maken voor de slavernij. En misschien bekruipen die gedachten ook jou weleens, dat je denkt: 'Dat is toch niet onze generatie, die daarvoor verantwoordelijk is? Dat hebben wij toch niet gedaan?' Nee, dat is zo. Gelukkig niet! Maar de Bijbel leert ons om óók schuld te belijden voor de zonden van onze voorouders, zéker als die zonde vandaag de dag nog steeds zijn doorwerking heeft. Daniël smeekt tot God in Daniël 9: 'Wij hebben gezondigd... Wij hebben niet geluisterd naar Uw dienaren, de profeten, die in Uw Naam spraken tot onze koningen, onze vorsten en onze vaders, en tot heel de bevolking van ons land.' En in Psalm 106 smeekt de dichter om genade en zegt: 'Wij hebben gezondigd, evenals onze vaders, wij hebben ons misdragen, wij hebben goddeloos gehandeld.'

De slavernij is véél meer dan een zwarte bladzijde in onze geschiedenis, het zijn zwarte hóófdstukken in onze geschiedenis. Ook in onze kerkgeschiedenis trouwens, want de slavernij werd door veel predikanten verdedigd op basis van de Bijbel. Afrikanen werden gezien als nakomelingen van Cham, één van de zonen van Noach, en Cham was vervloekt, zijn zoon Kanaän moest de dienaar worden van zijn familie. Dus ja, daarom waren Afrikanen voorbestemd om Europeanen te dienen. Het resultaat was dus dat in fort Elmina kerkdiensten werden gehouden boven de hel van de slavernij...

Overigens is er, God zij dank, ook een andere kant. Er zijn júíst ook christenen geweest, die gevochten hebben tégen de slavernij, gedreven door hun geloof. In Engeland was dat William Wilberforce, een diepgelovig parlementslid. Hij zorgde voor een omslag in de politiek. In Nederland waren het de mensen van het Réveil, een christelijke opwekkingsbeweging, die zich keerden tegen de slavernij. 'Want' zeiden ze, 'God maakt geen onderscheid. Ieder mens is even kostbaar voor Hem.'

Wat Jakobus schrijft, heeft een enorme betekenis voor alle eeuwen. En op deze zondag na keti koti is het goed en belangrijk om stil te staan bij de slavernij. Maar daarmee kunnen we er zélf te makkelijk vanaf komen. Waar het om draait is de vraag: hoe kijk jij zelf naar andere mensen? Kijk eens even heel eerlijk in je eigen ziel. Wat maakt die ander belangrijk voor jou, interessant? Loop je voor de één harder dan voor de ander? En waarom doe je dat dan?

Dat kan met héél veel te maken hebben. Met iemands uiterlijk, of iemand een knap bekkie heeft. Het kan samenhangen, inderdaad, met rijkdom en kleding, zoals Jakobus schildert. Maar er kan nog zoveel méér zijn. Waar het om gaat, is dat je leert kijken zoals God kijkt: die ander is een méns, geschapen naar het beeld van God. Een mens, heel bewust gemaakt door de hemelse Vader, een mens met eeuwigheidswaarde. Ook de zwerver die met een blikje bier, al lallend, over straat loopt, is een beeldrager van God. Ik herinner me een documentaire over Hanneke van Dam, die als zendeling werkte in Mongolië. Zij vertelde dat er zoveel mensen alcoholist zijn, en vaak ergens op straat dronken neervallen en dan doodvriezen. Veel andere mensen laten dat gewoon gebeuren, het is nou eenmaal zo. In de documentaire zag je hoe zij zo'n dronken zwerver wakker maakt en overeind helpt en hoe zij de hulpverlening op gang brengt. Dat programma over Hanneke van Dam is mij bijgebleven, want inderdaad: zó kijkt God naar zwervers, naar mensen met een alcoholprobleem, met ogen vol mededogen. We zongen uit Psalm 146: God heeft oog voor mensen in nood, armen, verdrukten, gevangenen, blinden, vreemdelingen, wezen en weduwen.

Ik moet zeggen: in de twintig jaar dat ik nu predikant ben heb ik veel geleerd. Het mooie van dit werk is dat je contact hebt met alle soorten mensen: aan de bovenkant van de samenleving en aan de onderkant van de samenleving. Maar hoe meer mensen ik ontmoet, hoe meer ik merk dat ieder mens iets heeft dat je kunt

bewonderen. Ieder mens heeft mooie kanten. Bij de één is dat z'n creativiteit, bij de ander is dat humor of optimisme, bij een derde is het liefde en dienstbaarheid, noem maar op. Mensen die maatschappelijk gezien aan de grond zitten kunnen tegelijk mensen zijn met zóveel levenswijsheid. Ieder mens is een unieke schepping van God. En ieder mens heeft ook de Here Jezus nodig. Als je dat voor ogen houdt, dan schrijf je nóóit iemand af! Want je zult er áltijd naar verlangen dat die ander tot geloof komt, en door Jezus Christus eeuwig leven vindt! Jezus gaf Zijn leven óók voor Hem, óók voor haar!

2. Je bedriegt jezelf en elkaar voor de eeuwigheid

En daarmee kom ik bij het tweede punt, de tweede reden waarom Jakobus hier zó fel is, zó uitgesproken. Onderscheid maken, dat is onrecht, dat was de eerste reden. De tweede reden is, dat je, door onderscheid te maken, jezelf en elkaar bedriegt voor de eeuwigheid. Vers 5: 'Luister, mijn geliefde broeders, heeft God de armen van deze wereld niet uitverkoren om rijk te zijn in het geloof, en erfgenamen te zijn van het Koninkrijk, dat Hij beloofd heeft aan hen die Hem liefhebben?' Als je je blindstaart op ménselijke rijkdom, op áárdse welvaart, dan heb je geen oog meer voor de rijkdom in het gelóóf, voor wie iemand is in het Koninkrijk van God! En in feite is dát waar het om draait in het leven! Het gaat om het Koninkrijk van God, om wie je bent voor God. Aardse rijkdom kan je zorgeloos maken. Dan denk je dat je God niet meer nodig hebt. Het is niet voor niets dat in veel rijke delen van de wereld de kerken leeglopen, en dat in de arme delen van de wereld de kerken vollopen. Jakobus zegt: 'Als je rijken voortrekt, dan ga je mee met een verkeerd systeem van waarden en normen. De rijken waarschuw je dan niet, terwijl dat wél nodig is! Je bedriegt ze voor de eeuwigheid. En de armen, die help je niet, terwijl ook dat nodig is!'

De Here Jezus Zelf heeft dit punt glashelder gemaakt in de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus. Schijn bedriegt! Die rijke man, die heeft het helemaal gemaakt, althans, in de ogen van de samenleving. Die arme Lazarus, die stelt helemaal niets voor. Maar dan komt de dood. Je moet eens opletten hoe die dood beschreven wordt, van die twee mensen. Zoek de verschillen! Vers 22: 'Het gebeurde nu dat de bedelaar stierf en door de engelen in de schoot van Abraham gedragen werd. En ook de rijke man stierf en werd begraven. En toen hij in de hel zijn ogen opsloeg, waar hij in pijn verkeerde, zag hij Abraham van ver en Lazarus in zijn schoot.'

Als je in de gemeente onderscheid gaat maken, dan vertroebel je het zicht op de eeuwigheid. Want ja, als je in de kerk met heel veel ontzag wordt behandeld, dan voel je niet meer de noodzaak om je bekeren! En als jij in de kerk wordt geminacht, dan kan het zomaar zijn dat je verbitterd raakt en God loslaat, en uiteindelijk voor eeuwig verloren gaat. En dáárom is Jakobus zo fel! Nee, ik moet het anders zeggen: daarom is de Heilige Geest zo fel! Want het is de Heilige Geest die Jakobus deze woorden heeft ingegeven.

In het zicht van de dood is het totaál onbelangrijk: hoeveel geld je hebt, wat je status is, hoe beroemd je bent, hoeveel volgers je hebt. Dezer dagen zitten we als familie bij het sterfbed van mijn moeder. En dan komt het héél erg op je af. Er is maar één ding dat telt: of je in je leven hebt geleerd om te knielen voor Jezus. Dat is het enige wat telt. En als je dat hebt geleerd, dan kun je vol vrede de dood tegemoet gaan. Zonder angst, zonder zorg. Donderdagavond zong mijn moeder nog nog één van haar lievelingsliederen. 'U bid ik aan, o Macht der liefde, die zich in Jezus openbaart.' En het duurt niet lang meer, dan mag zij Hem zien met eigen ogen: die macht der liefde, Jezus Christus.

Laat je nóóit zand in de ogen strooien, door rijkdom, door eer, door macht, door status. En kijk nóóit neer op een ander mens, nóóit! Ieder mens is een schepping van God en voor ieder mens gaf Jezus Zijn lichaam, Zijn bloed. Er is maar één ding dat telt in het leven: of je Jezus eert als je Verlosser. Jakobus noemt Hem niet voor niets in vers 1 de 'Heer der heerlijkheid', de 'Heer van de glorie'. Hij is al je eer waard, Hij, de hemelse Heer! Aanbid Hém! En open dan ook je hart voor mensen om je heen. Bid voor ze. En zing een liefdeslied voor je Redder. Zing voor Hem, tot je sterfbed toe! Amen.